

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

ปัจจุบันเศรษฐกิจของประเทศไทยเจริญเติบโตค่อนข้างรวดเร็ว เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจจากเดิมที่พึ่งพาภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก มาเป็นประเทศที่มีการพัฒนาทั้งภาคเกษตรกรรม , อุตสาหกรรม และบริการไปพร้อมกัน โดยเฉพาะกิจกรรมทางอุตสาหกรรมนั้นมีส่วนส่งเสริมพัฒนาสังคมในด้านการสร้างงานและรายได้ให้กับแรงงาน แต่ในทางกลับกันโรงงานอุตสาหกรรมและสถานประกอบการต่าง ๆ ก่อให้เกิดมลภาวะที่มีผลเสียต่อสุขภาพ

จากข้อมูลด้านโครงสร้างกำลังแรงงาน และการมีงานทำของประเทศไทยในปี 2542⁽¹⁾ พบว่าประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานมีประมาณ 32.4 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นผู้มีงานทำทั้งสิ้นประมาณ 31.3 ล้านคน โดยเป็นผู้ที่ทำงานในภาคเกษตรกรรมประมาณ 14.8 ล้านคน หรือร้อยละ 47.4 ของผู้มีงานทำทั้งหมด และเป็นผู้ที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรมทั้งสิ้นประมาณ 16.5 ล้านคน หรือร้อยละ 52.6 ของผู้มีงานทำทั้งหมด ในจำนวนนี้ส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในสาขาการผลิต และอพยพมาจากต่างจังหวัดมาอาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ที่มีโรงงานอุตสาหกรรม

รายงานเกี่ยวกับการเป็นอุตสาหกรรมกับสุขภาพจิตกล่าวว่า ความผิดปกติทางพฤติกรรมและจิตใจเกิดขึ้นในกลุ่มคนงานสูงกว่าประชาชนทั่วไป (สหพันธ์สุขภาพจิตโลก อ้างถึงใน กุลวดี กนกพัฒนางกูร, 2531:4)⁽²⁾ ด้วยเหตุที่ว่าคนเหล่านี้เกิดความยากลำบากในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพการทำงาน , สภาพบีบคั้นทางเศรษฐกิจ และภาระทางครอบครัว ตลอดจนการได้รับผลกระทบจากสิ่งคุกคามสุขภาพต่าง ๆ เช่น ทางกายภาพ (แสง เสียง ความร้อน) ทางชีวภาพ (เชื้อโรค) อีกด้วย หากไม่สามารถปรับตัวกับปัญหาเหล่านี้ได้อาจนำไปสู่ความไม่พอใจในตนเอง ไม่พอใจต่องาน เกิดทัศนคติที่ไม่ดีกับเพื่อนร่วมงาน และหัวหน้างาน เพราะสภาพการทำงานเช่นนี้จำเป็นต้องมีผู้ควบคุม คนงานส่วนมากจึงเข้าใจว่าตนเองไม่มีความเป็นอิสระในการทำงาน ซึ่งผลที่ตามมาคือ อัตรากาการเปลี่ยนงาน ขาดงาน ทำงานผิดพลาด และการเกิดอุบัติเหตุ ที่เพิ่มสูงขึ้น

โดยปกติแล้วการที่ต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ เช่น ฝุ่นละออง คาร์บอน ความสั่นสะเทือน เสียงดังรบกวน อากาศที่ร้อนหรือเย็นจัด ติดต่อกันวันละประมาณ 8 – 9 ชั่วโมงหรือมากกว่านั้น และลักษณะงานที่จำเจ ซ้ำซาก ทำทางการทำงานที่ไม่ถูกต้อง เช่น นั่งหรือยืน ติดต่อกันเป็นเวลานาน ก็เป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงได้ยากสำหรับการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม นอกจากนี้แล้วคนงานยังต้องเผชิญกับภาวะความรับผิดชอบของนายจ้างเมื่ออุบัติเหตุในการทำงานเกิดขึ้น ว่ามีมากน้อยเพียงใด สิ่งเหล่านี้จัดว่าเป็น " การเสี่ยงทางอาชีพ " (Professional Risk) ของคนงาน ในโรงงานอุตสาหกรรม⁽³⁾ ความเสี่ยงภัยในการทำงานขึ้นอยู่กับลักษณะของงาน คนคนงาน กฎเกณฑ์ข้อบังคับของงาน ฯลฯ ซึ่งผลที่ตามมาจากการได้รับอันตรายก็มีตั้งแต่บาดเจ็บไปถึงขั้นรักษา หาย หรือไม่หาย หรือกลายเป็นคนพิการ ทูพพลภาพ หรือถึงขั้นเสียชีวิต คนงานบางรายมีประสบการณ์เกี่ยวกับการได้รับอุบัติเหตุจากการทำงานทั้งที่เกิดกับเพื่อนร่วมงาน หรือเกิดขึ้นกับตนเอง และถึงแม้ว่าอาจเป็นการบาดเจ็บเล็กน้อย ๆ น้อย ๆ แต่เมื่อเกิดขึ้นบ่อยครั้งก็จะรู้สึกว่าคุณอุบัติเหตุเป็นเรื่องธรรมดาจนกระทั่งกลายเป็นความเคยชินไป หรือแม้แต่ความเสี่ยงของงานในด้านการผลิตที่ต้องใช้ เครื่องจักร เครื่องกลใหม่ ๆ นั้นก็ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี แต่จำนวนอุบัติเหตุกลับเพิ่มขึ้นควบคู่กับการวิวัฒนาการของเครื่องมือเหล่านั้น

การประสบอันตรายจากการทำงานจัดว่าเป็นการสูญเสียและกระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจอย่างมาก ในอุตสาหกรรมบางประเภทอุบัติเหตุจากการทำงานเป็นเหตุให้สูญเสียวันทำงานมากกว่า วันทำงานที่ต้องเสียไปเพราะการพิพาทแรงงาน ในบางกรณีมีการสูญเสียที่มีมูลค่าสูงเท่ากับค่าใช้จ่าย ในการป้องกันประเทศ จากสถิติทั่วโลกมีการประสบอันตรายจากการทำงานจนถึงขั้นเสียชีวิตมี จำนวนสูงเกือบ 100,000 คนต่อปี⁽⁴⁾ และจากสถิติการประสบอันตราย หรือเจ็บป่วยเนื่องจากการ ทำงานย้อนหลังตั้งแต่ปี 2534 จนถึงปี 2544 มีจำนวนผู้ประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการ ทำงานทั้งสิ้น 1,996,683 ราย เจ็บป่วยปีละ 199,670 ราย สถิติในปี 2545 ตั้งแต่เดือนมกราคม – ตุลาคม มีจำนวน 158,134 ราย ซึ่งตัวเลขดังกล่าวจัดว่าเป็นจำนวนที่สูงมาก และสถิติจำแนกตาม อายุ ปี 2542-2544 พบว่า กลุ่มอายุของคนงานที่ประสบอันตรายสูงที่สุดคือ อายุระหว่าง 20-24 ปี รองลงมาคือ 25-29 ปี และ 30-34 ปี จัดว่าอยู่ในวัยหนุ่มสาว ในขณะที่เดียวกันวัย 15-19 ปี ที่เป็นแรงงานวัยรุ่นก็มีจำนวนมากเช่นกัน สถิติจำแนกตามสิ่งที่ทำให้ประสบอันตราย ปี 2542-2544 พบว่า วัตถุหรือสิ่งของ และเครื่องจักรก่อให้เกิดอันตรายมากที่สุด และพบว่าอันตรายส่วนใหญ่เกิด จากถูกวัตถุหรือสิ่งของ ตัด/บาด/ทิ่มแทง มากที่สุด รองลงมาคือวัตถุหรือสิ่งของกระเด็นเข้าตา และการเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานเกิดจากการยก/เคลื่อนย้ายของหนักมากที่สุด ส่วนสถิติที่จำแนก

ตามประเภทอุตสาหกรรมของกองทุนเงินทดแทนในปี 2544 พบว่า อุตสาหกรรมที่ผลิตผลิตภัณฑ์จากโลหะมีสถิติการประสบอันตรายสูงที่สุดถึง 35,262 ราย รองลงมาคือ อุตสาหกรรมประเภทเคมีภัณฑ์ ปิโตรเลียม อุตสาหกรรมสิ่งทอ และอุตสาหกรรมก่อสร้าง⁽⁶⁾

จากการวิเคราะห์สาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุของอุบัติเหตุ ภัยรติคุณ (2535)⁽⁶⁾ พบว่า ส่วนใหญ่เกิดจากการกระทำที่ไม่ปลอดภัยของคนงาน (Unsafe Acts) ซึ่งมีประมาณ 80 % ส่วนสาเหตุจากสภาพการทำงานที่ไม่ปลอดภัย (Unsafe Condition) มีประมาณ 10 % และที่เหลือเป็นสาเหตุสุดวิสัยที่เกิดขึ้นเนื่องจากธรรมชาติ นอกจากนี้ในส่วนของสาเหตุนั้นการขาดความรู้เรื่องความปลอดภัย การมีทัศนคติที่ไม่ถูกต้อง พฤติกรรมขาดความระมัดระวัง และสภาพจิตใจของคนงานก็เป็นสาเหตุที่ช่วยสนับสนุนให้เกิดอุบัติเหตุ (ณรงค์ ณ เชียงใหม่, 2537)⁽⁷⁾ โดยทั่วไปแล้วคนงานในโรงงานอยากทำงานให้เสร็จเร็วเพื่อให้ได้ค่าจ้างเพิ่มขึ้น จึงอาจจะละเลยเรื่องความปลอดภัยด้วยการวิธีการทำงานที่ง่ายแต่ไม่ปลอดภัย พฤติกรรมต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงนั้นมักเริ่มจากความไม่รู้ และการปฏิบัติตามกันมาเพราะไม่ยากแปลกแยกกับเพื่อนร่วมงาน ซึ่งมักจะเกิดกับคนงานที่เพิ่งเข้าทำงานใหม่ ฉะนั้นสัมพันธภาพในที่ทำงานจึงมีความสำคัญไม่น้อย เจมส์ เบนเนท (1997)⁽⁸⁾ พบว่า คนงานส่วนใหญ่มักจะถือเอาความสะดวกสบายเป็นหลัก เช่น ทำงานลดขั้นตอน ไม่ชอบทำตามที่หัวหน้าสั่ง ไม่ชอบใส่เครื่องป้องกันอันตราย และนิยมทำงานตามแบบเพื่อน สาเหตุดังกล่าวนี้เมื่อมาประกอบกับปัจจัยส่วนบุคคล และความรู้เดิมแล้ว ทำให้ทัศนคติต่อความปลอดภัยของคนงานเป็นไปในทางลบ เช่น บางคนมีความชำนาญในงานสูงจนปฏิเสธการทำงานโดยมีเครื่องป้องกันอันตราย เพราะเชื่อว่า จะทำให้งานสำเร็จได้ดีกว่า บางคนต้องการความเป็นอิสระและดูแลตัวเองในการทำงานไม่ต้องการถูกควบคุมจนเกินไป จึงมีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่ออันตรายมากขึ้นเพื่อพิสูจน์ความสามารถของตนเอง จึงเห็นได้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่กล่าวนี้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนงานและเป็นตัวนำไปสู่ความปลอดภัย

การศึกษาครั้งนี้เลือกศึกษาเฉพาะโรงงานอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์เหล็กในจังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการจัดว่าเป็นเมืองอุตสาหกรรมที่มีจำนวนสถานประกอบการมากเป็นอันดับ 2 รองจากกรุงเทพมหานคร โดยในปี 2543 มีจำนวน 7,593 แห่ง และมีจำนวนลูกจ้างรวม 778,110 คน แต่จากสถิติการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานนั้นจังหวัดสมุทรปราการมีสถิติที่สูงติดต่อกันทุกปี และสถิติทั้งหมดทั่วประเทศ 70 % เกิดขึ้นกับโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดสมุทรปราการ โดยคนงานในอุตสาหกรรมประเภทการผลิตผลิตภัณฑ์จากโลหะ เครื่องจักร และอุปกรณ์ มีการประสบอันตรายสูงกว่าอุตสาหกรรมประเภทอื่น ๆ ในปี 2544 มี

จำนวนทั้งสิ้น 1,944 ราย เนื่องจากโรงงานอุตสาหกรรมประเภทดังกล่าวมีจำนวนมากที่สุดในจังหวัดสมุทรปราการ

สำหรับโรงงานอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์หลักที่เลือกศึกษานั้นจัดอยู่ในอุตสาหกรรมผลิตผลิตภัณฑ์จากโลหะ โรงงานอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์หลักเป็นอุตสาหกรรมหนักขนาดใหญ่ที่มีการใช้เครื่องจักร เครื่องกลในการผลิตค่อนข้างมาก วัตถุดิบที่ใช้จะเป็นเหล็ก หรือแร่โลหะที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีการใช้สารเคมีเพื่อการผสมหล่อหลอม และพ่นสีเหล็ก นอกจากนี้จะมีการใช้เครื่องจักรเป็นหลักแล้ว ก็ยังต้องอาศัยงานฝีมือในการขึ้นรูป โครงสร้าง การพ่นสีตกแต่งเฟอร์นิเจอร์ สินค้าสำคัญจากอุตสาหกรรมประเภทนี้จะเป็นเฟอร์นิเจอร์หลักที่ใช้ทั่วไปในสำนักงานต่าง ๆ เช่น โต๊ะ ตู้ เก้าอี้ ตู้เซฟ ชั้นเหล็ก ที่กันแบ่งพื้นที่ในสำนักงาน การรับออกแบบจัดสำนักงาน นอกจากนี้สินค้าที่ใช้ในสำนักงานแล้วก็จะมีการใช้ตามโรงเรียน หรือสนามกีฬา เช่น เก้าอี้อัฒจันทร์ในสนามกีฬา เป็นต้น รวมทั้งมีการส่งออกขายต่างประเทศ เฟอร์นิเจอร์หลักจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจสำหรับตลาดสินค้าเฟอร์นิเจอร์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงความรู้ ทักษะ ทักษะ พฤติกรรมต่อความปลอดภัยในการทำงาน รวมทั้งปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ของคนงานในโรงงานอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์หลักในจังหวัดสมุทรปราการ เพื่อจะได้นำผลมาเป็นแนวทางในการแก้ไขและป้องกันอันตรายเนื่องจากการทำงาน ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การมีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่แข็งแรงของคนงาน รวมทั้งสัมพันธภาพที่ดีระหว่างนายจ้างกับคนงาน

คำถามของการวิจัย

1. ความรู้ ทักษะ พฤติกรรมต่อความปลอดภัยในการทำงานของคนงานส่วนการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์หลักเป็นอย่างไร
2. มีปัจจัยใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ทักษะ พฤติกรรมต่อความปลอดภัยในการทำงานของคนงานส่วนการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเฟอร์นิเจอร์หลัก
3. ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมต่อความปลอดภัยในการทำงานของคนงานส่วนการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์หลัก มีความสัมพันธ์กันอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ ทักษะคติ พฤติกรรมต่อความปลอดภัยในการทำงานของ
คนงานส่วนการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์เหล็ก
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ทักษะคติ พฤติกรรมต่อความปลอดภัยใน
การทำงานของคนงานส่วนการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์เหล็ก
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะคติ และพฤติกรรมต่อความปลอดภัย
ในการทำงานของคนงานส่วนการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์เหล็ก

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะคนงานส่วนการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์เหล็ก ในจังหวัดสมุทรปราการเท่านั้น

ข้อจำกัดในการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะกลุ่มโรงงานเพียงประเภทเดียว และศึกษาเพียงในจังหวัดเดียว ซึ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องอาจแตกต่างจากลูกจ้างในกลุ่มโรงงานประเภทอื่น หรือในจังหวัดใกล้เคียง ดังนั้นระดับความรู้ ทักษะคติ และพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานอาจแตกต่างกัน รวมทั้งการเก็บข้อมูลกับคนงานในโรงงานอุตสาหกรรมนั้น จะต้องคำนึงถึงระยะเวลาที่จะไม่ให้กระทบกับช่วงของการผลิตจึงต้องดำเนินการเก็บในช่วงเวลาพักของคนงานเท่านั้น

คำนิยามเชิงปฏิบัติที่จะใช้ในการวิจัย

1. คนส่วนการผลิต หมายถึง ผู้ที่ใช้แรงงานอยู่ในส่วนการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์เหล็ก
2. ส่วนการผลิต หมายถึง ส่วนงานที่ทำการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์เหล็ก โดยมีลักษณะงานและการใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุได้ เช่น งานตัด บี้ม เชื่อมเหล็ก เป็นต้น

3. อุตสาหกรรรมเฟอร์มิเจอร์เหล็ก หมายถึง อุตสาหกรรรมที่ทำการผลิต การซ่อม ผลิตภัณฑ์ เฟอร์มิเจอร์เหล็กและเครื่องใช้สำนักงานที่ทำด้วยเหล็ก จัดอยู่ในอุตสาหกรรรมการผลิตผลิตภัณฑ์จาก โลหะตามประกาศกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม⁽⁹⁾

4. อุบัติเหตุจากการทำงาน หมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะที่ทำงานให้กับนายจ้าง ซึ่ง เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิดและควบคุมไว้ก่อนทำให้ได้รับอันตรายแก่ร่างกาย ตั้งแต่บาดเจ็บเล็กน้อย ถึง สูญเสียอวัยวะบางส่วนจนทำให้ไม่สามารถทำงานได้ติดต่อกัน 3 วันขึ้นไป ตามพระราชบัญญัติเงิน ทดแทน⁽⁹⁾

5. ความปลอดภัยในการทำงาน หมายถึง การทำงานโดยปราศจากอุบัติเหตุหรืออันตราย ที่มีโอกาสเกิดขึ้น

6. ความรู้เรื่องความปลอดภัยในการทำงาน หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง และ ข้อมูลต่าง ๆ ในเรื่องความปลอดภัยในการทำงาน ซึ่งวัดโดยแบบวัดความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยใน การทำงาน แบ่งเป็นความรู้ระดับต่ำ ปานกลาง และสูง

7. ทักษะติดต่อความปลอดภัยในการทำงาน หมายถึง ความรู้สึก ความเชื่อ ความเห็นใน เรื่องความปลอดภัยในการทำงาน ซึ่งวัดโดยแบบวัดทัศนคติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงาน แบ่งเป็นทัศนคติทางลบ ปานกลาง และบวก

8. พฤติกรรมต่อความปลอดภัยในการทำงาน หมายถึง การกระทำ หรือการแสดงออกทาง ร่างกายในด้านความปลอดภัยขณะที่ทำงาน ซึ่งวัดโดยแบบวัดพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน แบ่งเป็นพฤติกรรมระดับต่ำ ปานกลาง และสูง

ผลหรือประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

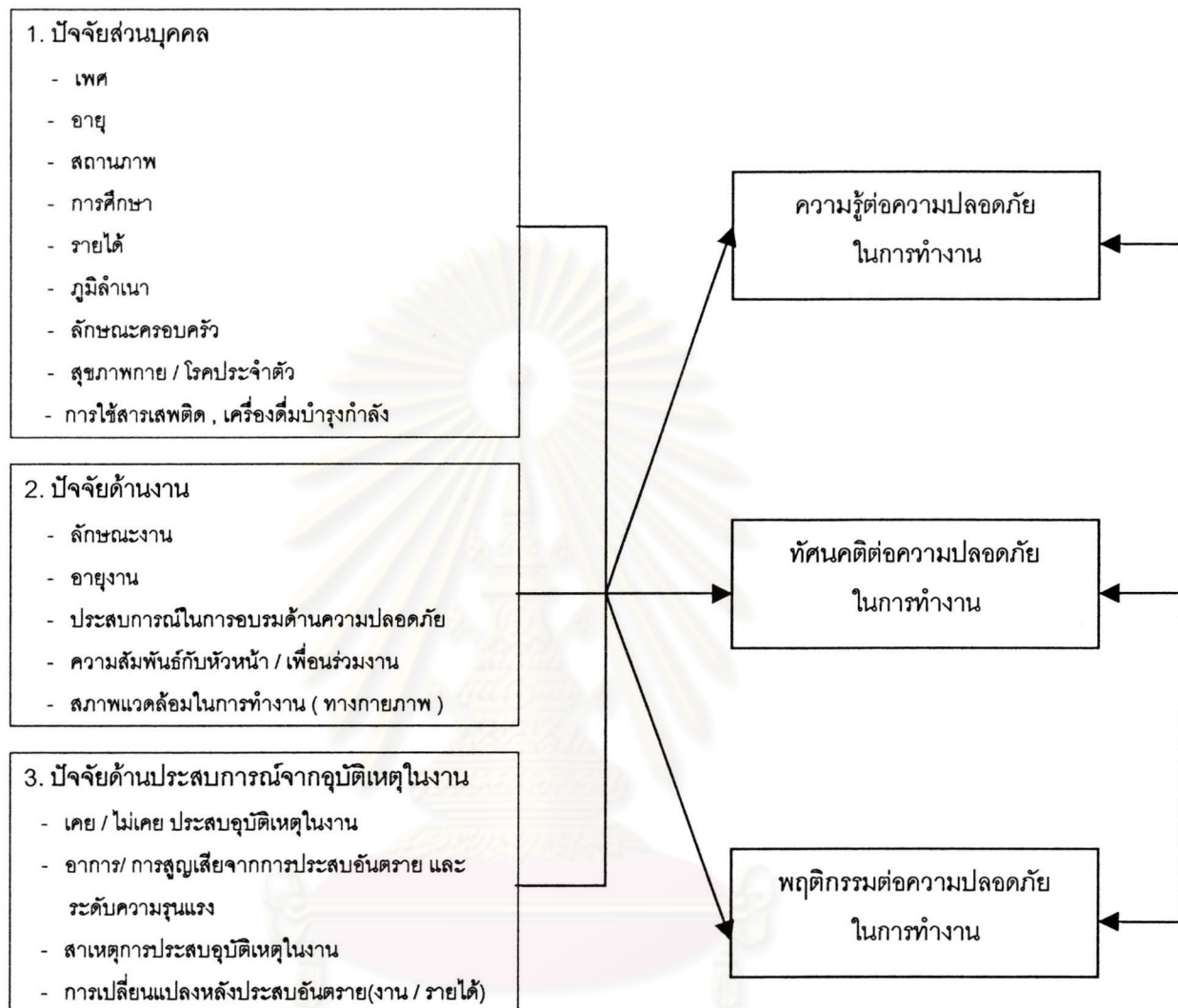
1. เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมความปลอดภัย รวมทั้งเพิ่มความรู้ในการป้องกันอุบัติเหตุ จากการทำงานให้กับคนงาน

2. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยกับกลุ่มอุตสาหกรรมประเภทอื่น และเป็นแนวทางใน การศึกษาเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย